

Stockholm 2017-06-13

PM

Bältesanvändning i buss

Inledning

Syftet med detta PM är att belysa vilka regler som finns om bältesanvändning i buss och vad de innebär. PM:et är skrivet av Göran Forssén, Sveriges Bussföretag och har granskats av Lennart Renbjer, före detta rättschef vid Näringsdepartementet samt Bo Göingberg, expert vid sektionen för regelinformation Transportstyrelsen.

Var finns regler om användandet av bilbälten i buss?

Regler om användandet av bilbälten i buss och andra fordon finns i Trafikförordningen (1998:1276).

Med stöd av Trafikförordningen har Transportstyrelsen beslutat särskilda föreskrifter (TSFS 2014:52) hur busspassagerare ska informeras om bältesanvändning.

Vad säger reglerna?

Trafikförordningen 4 kap 10 a §:

”Alla som är äldre än tre år och som färdas i en buss som är utrustad med bilbälten skall använda en plats som är försedd med bilbälte, om en sådan plats är tillgänglig, och använda bältet. Vid lokala transporter i tätbebyggda områden får dock passagerare använda en annan plats än en plats som är försedd med bilbälte. Passagerare i en buss skall informeras om skyldigheten att använda bilbälte på det sätt som Transportstyrelsen föreskriver.”

Paragrafen innebär att alla som är äldre än tre år ska använda bilbälte när de färdas i en buss och det gäller om det finns en plats med bilbälte tillgänglig. Det gäller vid transporter som inte räknas som lokala transporter i tätbebyggda områden. Några särskilda krav på användning av bilbälte eller annan skyddsanordning finns inte för barn som färdas med buss och som är tre år eller yngre.

Regeringen som har beslutat bestämmelserna har sett det som för långtgående att kräva att det ska finnas tillgång till särskilda bilbarnstolar etcetera för barn som är tre år eller yngre när de färdas med buss.

Skyddsanordningar som komplement till bilbältet är i första hand avsedda att mildra konsekvenserna av ”det plötsliga stoppet” som passagerare framför allt i lättare fordon utsätts

för vid en olycka. För passagerare i ett tungt fordon som en buss är ett sannolikare scenario att bussen välter och de riskerar att kastas runt inuti eller kastas ut. Då är fasthållning i sätet det viktigaste för att förebygga eller minska skadeföljden.

Även om bestämmelserna inte kräver att de yngsta barnen använder bilbälte eller att det finns tillgång till särskilda skyddsanordningar för dem, är det ändå en fördel från säkerhetssynpunkt om det finns babyskydd, bilbarnstol, bälteskuddar eller annan särskild skyddsanordning att tillgå. Detta genom föräldrars, annan medföljande eller bussföretags med flera försorg. Finns inte särskild skyddsutrustning att tillgå för barn som är tre år eller yngre är det bättre att dessa barn använder bälte, än att det inte används alls. Om bältesdiagonalen i ett trepunktsbälte inte kan användas på grund av barnets längd placeras det lämpligen bakom barnets rygg.

Det kan av bestämmelserna konstateras att det inte är tillåtet att färdas i sovkabinen på en buss, om det finns en plats tillgänglig försedd med bilbälte. Då ska den platsen, och bältet användas. Som parantes kan nämnas att detta nog inte är så väl känt bland bussföretag.

Genom ovan nämnda paragraf i Trafikförordningen föreskrivs att passagerare i buss ska informeras om skyldigheten att använda bilbälte. Transportstyrelsen har beslutat föreskrifter hur passagerarna ska informeras om denna skyldighet. Av Föreskrifter om användning av bilbälten och särskilda skyddsanordningar för barn (TSFS 2014:52) framgår:

”2 § Passagerare i en buss som enligt 4 kap. 10 a § trafikförordningen (1998:1276) ska använda bilbälte ska informeras om skyldigheten att använda bilbälte i fordonet

1. av föraren,
2. av ombordpersonal, ledsagare eller den som utsetts till ledare för en grupp,
3. genom audiovisuella hjälpmedel i fordonet eller system för hållplatsinformation, eller
4. genom en skylt eller med nedanstående bild, med vit symbol mot blå bakgrund, placerad vid varje sittplats så att den är väl synlig.”

Av ovan nämnda bestämmelse framgår att den ”allmänna” informationsskyldigheten gentemot busspassagerare kan lösas på ett antal alternativa sätt. Informationen kan förmedlas av bussföretaget, till exempel genom en skylt i bussen, av föraren eller personal ombord såsom en guide, eller av ledsagare eller en ledare för en grupp resenärer.

Det finns även en särskild skyldighet om det är passagerare som är under 15 år som föreskrivs i Trafikförordningen.

”10 c § Föraren, annan personal ombord, ledsagare och ledare för en grupp skall vidta lämpliga åtgärder så att passagerare som är under femton år använder bilbälte eller annan särskild

skyddsanordning och hjälpa passagerare att placera rullstol i enlighet med bestämmelserna i 10 b §.”

Det bör noteras att denna paragraf (10 c §) inte enbart gäller för buss utan även för andra fordonsslag. Den gäller alltså bland annat för resor med personbil. Självfallet är det väsentligt enklare för en förare av ett litet fordon som en personbil att ha koll på att barnen som färdas i bilen sitter bältade under färden, jämfört med för föraren av en stor buss.

Enligt föreskriften ska därför en bussförare vidta lämpliga åtgärder så att passagerare under 15 år använder bältet, eller annan skyddsanordning. Detta gäller även annan personal ombord, såsom en guide och även för en gruppletare med flera.

Vad som inbegrips och avses med ”skall vidta lämpliga åtgärder” är en bedömningssak och varierar med omständigheterna i det särskilda fallet. Vad som är ”lämpliga åtgärder” skiljer sig därför åt beroende på vilken typ av transport eller trafik det handlar om.

Bussföraren finns självfallet alltid i bussen under färd. De övriga personkategorierna som nämns i paragrafen finns inte alltid i bussen. Bussföraren kan inte göra mer generellt än att prata med passagerarna och uppmana dem att använda bilbältet. Det bör bussföraren göra, även om det finns ett utpekat ansvar även för andra personer, om sådana finns i bussen. Utöver att prata och uppmana till bältesanvändning kan det vid vissa typer av transporter vara lämpligt att bussföraren engagerar sig ytterligare för att passagerarna under 15 år ska använda bilbältet. I det följande redovisas exempel på olika typer av transporter eller busstrafik och vad som bedöms vara lämpliga åtgärder från föraren i respektive fall.

Exempel 1 Föraren kör särskilt upphandlad skolskjuts

När det handlar om särskilt upphandlad skolskjuts är föraren som regel ensam med barnen i fordonet. Det innebär att ett särskilt stort ansvar faller på föraren. Vid denna typ av transport bör föraren vara särskilt uppmärksam på att barnen får en tydlig muntlig uppmaning att använda bältet och att de verkligen sätter på sig det när de satt sig i bussen. I möjligaste mån bör föraren också vara uppmärksam på att barnen använder bältet under hela färden och inte knäpper lös sig. Om föraren under färd märker att barnen till exempel är uppe och rör sig i bussen, bör föraren stanna bussen och åter uppmana barnen att använda bältet. Fungerar inte det bör skolan i fråga kontaktas för få understöd.

Exempel 2, Föraren kör i beställningstrafik en skolklass som ska på utflykt

Föraren bör som lämplig åtgärd, liksom i exempel 1, prata med barnen och ägna uppmärksamhet åt att de verkligen använder bilbältena. Det är lämpligt att föraren även har en dialog med medföljande klasslärare etcetera som fungerar som gruppletare och är överens om att de båda bör göra vad de kan för att barnen ska använda bältet under hela resan.

Exempel 3, Föraren kör regional busstrafik, till exempel ”Norrtäljebussarna” mellan Stockholm - Norrtälje

I denna trafik används bussar klass 2 som är utrustade med bilbälten. Denna trafik kan inte kategoriseras som ”lokala transporter i tätbebyggda områden”. Om det stiger ombord personer som bussföraren uppfattar är yngre än 15 år, är det lämpligt att informera om bältesanvändning i samband med biljettviseringen. Alternativt att föraren via mikrofon uppmanar till bältesanvändning.

Exempel 4, Föraren kör förortstrafik, till exempel i och till Huddingeområdet utanför Stockholm

I denna trafik används bussar klass 2 som är utrustade med bälten och även bussar klass 1, där

bälten inte krävs. Denna trafik kan kategoriseras som ”lokala transporter i tätbebyggda områden”. Det innebär att passagerare får använda en plats som inte är försedd med bilbälte, även om bussen har platser med bilbälten, och dessa är tillgängliga. Vid denna typ av trafik är det inte lämpligt eller möjligt att kräva att föraren ska vidta lämpliga åtgärder så att passagerare under 15 år använder bältet.

Har föraren vidtagit lämpliga åtgärder, vilket belysts ovan i exemplen, kan denne inte bötfällas. Denne kan inte heller bötfällas om barnen lossat bältet under färden och föraren saknat möjlighet att uppmärksamma det.

Straff eller bötesbelopp

En busspassagerare som är 15 år eller äldre som inte använder bälte men ska göra det, får böter på 1500 kronor vid en poliskontroll.

Personer som är yngre än 15 år är inte straffmyndiga och kan inte bötfällas. En busspassagerare som är yngre än 15 år som inte använder bälte men ska göra det, får alltså inga böter vid en poliskontroll.

En bussförare som inte vidtagit lämpliga åtgärder för att få passagerare under 15 år att använda bilbälte kan dömas till böter om 2500 kronor. Enligt Trafikförordningens ansvarsbestämmelser (14 kap 5 §) gäller det inte för förare av buss i linjetrafik. Denne döms alltså inte till böter för att inte vidtagit lämpliga åtgärder.

Även personal ombord, ledsagare och ledare för grupp som avsiktligt eller av oaktsamhet inte vidtagit lämpliga åtgärder för att få passagerare under 15 år att använda bilbälte döms till böter om 2500 kronor (14 kap 8 a §).